

Gidske Anderson

Siri Lindstad har gått i Gidske Andersons fotspor i Paris. Hennes fortelling er et opptak fra Skeivt arkiv og Nasjonalbibliotekets arrangement i november 2023.

(Jingle starter)

Siri Lindstad:

Are lesbians everywhere?

Det er spørsmålet jeg har satt som overskrift for det jeg skal snakke om. Og det er også det ledende spørsmålet som skaperen av Instagramkontoen ved samme navn, stiller gang på gang. Det er en glede hver gang det dukker opp en post på den Instagramkontoen. Og svaret hennes er ja, lesbiske er overalt.

Bjørn André Widvey:

Dette er podkasten Skeiv historie fra Skeivt arkiv. Her skal du få høre Siri Lindstads foredrag om Gidske Anderson under Skeivt arkivs arrangement i Nasjonalbiblioteket i november i fjor.

Siri Lindstad:

De er i "Stars and sunlight", sir John Lavery sitt maleri fra 1936. De er i "Idyll i Pompeii", Josef Molnár's maleri fra 1879. De er i "Water melon ladies" fra 2010. De er i dette fra 0205. I dette fra 1910, 1911. Og dette maleriet "Palestina" fra 1999. Og det er jo dette fine bildet som brukes for å... I dette arrangementet i dag. Tatt i 1943. Det står at det er Haslund kirke, men det må være Haslum, der hvor jeg er døpt.

Jeg elsker denne instakontoen av mange grunner. Jeg elsker den fordi hun som står bak, det er en... Jeg vet ikke så mye om henne, men jeg tror hun er spansk. Hun gir fullstendig F i hva som har vært kunstnerens intensjon med bildet. Jeg elsker hvordan hun insisterer på retten til sitt eget blikk. Der hun ser lesbiske, så er det lesbiske. Jeg elsker hvordan forstår lesbiskhet som noe som vi kan se om vi bare ser etter.

Om man bor alene på en øde øy, så er kategorier som homo, hetero, lesbisk, bi eller for den saks skyld mann eller kvinne, ganske meningsløse. Alle disse kategoriene er sosiale kategorier. De er relasjonelle. Det sier noe om hvordan man forholder seg til hvem. Man blir ikke lesbisk i et tomrom. Ei heller på en øde øy.

Jeg holder på med et bokprosjekt der jeg skriver om sju navngitte personer. Gidske Anderson er bare en av dem. Sju personer som har det til felles at de befinner seg i Paris, enten midlertidig eller over lengre tid, i årene 1946 til 1952. De er kunstnere, eller i alle fall kreative mennesker. De tilhører en

eller flere minoriteter i kraft av sitt statsborgerskap, sin hudfarge eller sin kulturelle bakgrunn. Og de utfordrer, alle sju på ulikt vis, datidens normer for kjønn og seksualitet. De lever med andre ord skeive liv, alle sju.

Og en av disse er altså Gidske Anderson. Et litt kornete bilde av henne, tatt av hennes venn Carl Nesjar, han med Y-blokken, en gang mellom 1948 og 52 i Paris.

Sist jeg var her på Nasjonalbiblioteket, for et par år siden, så snakket jeg om hvordan jeg fikk *lesbisk los* på Gidske Anderson. Og hvis dere vite hva jeg snakket om da, så kan du bare Google *lesbisk los*, så får dere opp en artikkel jeg har skrevet. Pass på å skrive riktig. Hvis dere skriver lesbisk kos, så får dere opp en masse som jeg ikke har skrevet. Men jeg fikk altså *lesbisk los* på Gidske Anderson. Jeg er en sånn som gjerne ser lesbiske overalt, og jeg begynte å se det i fortellingen om hennes liv.

Så jeg begynte å grave.

Først leste jeg denne boken her: "Mennesker i Paris", som Gidske Anderson skrev og ga ut i 1964. Da var hun i ferd med å flytte fra Paris, som hun hadde bodd i siden 1948 etter å ha bodd her i 16 år. Nå var hun på vei til USA. Og i denne boken, så skriver hun først og fremst om disse første årene, de som jeg er interessert i. Hvordan hun opplevde Paris, hvem hun hang med og hva disse menneskene betød for henne. Det er utrolig spennende lesning. Men etter å ha lest den boka så ble jeg bare enda mer gira på å finne ut mer om henne. Og spesielt da dette livet hennes i Paris.

Så jeg kom i kontakt med tantebarna hennes Erik og Therese, som har tatt vare på brev som Gidske skrev hjem til mor og til far, de var skilt disse foreldrene, men aller mest til broren Jan, fra disse årene i Paris. Jeg fikk et tøynett stappet fullt med brev. Det var helt fantastisk å sitte på Gjøvikbanen hjem fra Oslo og bare knuge om disse brevene.

Vi er nå i 2021. Det er da 100 år siden Gidske Anderson ble født. Disse tantebarna inviterte meg på en middag for å markere det, sammen med andre folk. Det var strålende hyggelig. Og jeg lærte en del om Gidske da. Og jeg begynte å snakke om Gidske Anderson til alle som orket å høre på meg. Og alle sa at du må jo skrive biografien hennes. Heldigvis så var det noen som kom meg i forkjøpet der.

Den biografien om Gidske Anderson, den kom for et par måneder siden og er skrevet av Elin Sørzdahl og Alf Ole Ask. Dere kjenner sikkert Elin fra TV 2. Og jeg sier heldigvis at den biografien kom, av flere grunner. Det at Sørzdahl og Ask har skrevet denne biografien, det gjør at jeg ikke behøver å skrive den. Jeg behøver ikke skrive en biografi om et enkeltmenneske. Og jeg behøver ikke skrive om Gidske Andersons oppvekst i en trøblete familie. Jeg hadde ikke lyst til å skrive om Andersons lange journalistkarriere, der hun som NRKs radio-korrespondent ble kjent som stemmen fra Paris. Jeg hadde ikke lyst til å skrive om alle de politiske biografiene som hun skrev og fikk stor anerkjennelse for. Jeg hadde ikke lyst til å skrive om årene hennes i komiteen for Nobels fredspris. Og heller ikke om brystkreften som til slutt tok livet av henne.

Det jeg hadde lyst til var å skrive om det lesbiske livet hennes. For det var det som interesserte meg. Og nå når denne biografien finnes, så kan jeg virkelig gjøre det. Betyr det at Sørzdahl og Ask ikke har skrevet om Gidske Anderson som lesbisk? Joda, det har de. Og det gjør de på en, etter min mening... Eller ja, etter min mening, en edruelig og redelig måte.

Om vi i dag, på dette seminaret, skal sette en fot i bakken og si noe om hvor skeiv historieskrivning står i dag, nå i 2023, så vil jeg trekke fram denne biografien som et eksempel på at vi har kommet et godt stykke på vei. Jeg tror det skal mye til for at en som skriver en biografi i dag om en person som man ser ikke var gift, eller man vet at vedkommende ikke var gift med noen av det annet kjønn, at ikke den som skriver den biografien tenker: kan vedkommende ha vært skeiv? Jeg tror også at folk

som skriver biografier har lært noe av Prøysen-debatten, og at selv om man vet at vedkommende var gift med den eller den, så betyr ikke det at vi vet alt om kjærlighetslivet til vedkommende. Og jeg tror også det er større aksept for å skrive fram disse historiene.

Så i Gidske Anderson-biografiens tilfelle, så blir endelig Kirsten Ohm til venstre der, presentert som den livspartneren hun var for Gidske Anderson. Kirsten Ohm skulle bli den første kvinnelige ambassadøren vår. Og det at disse to var et par, skal ha vært kjent i politiske og journalistiske kretser, men det ble aldri sagt høyt. Men nå er det sagt høyt, i hvert fall skrevet. Takket være Sørzdahl og Asks biografi. Gidske og Kirsten de møttes imidlertid ikke før på begynnelsen av 1960-tallet, tror man. Altså etter den perioden som jeg skriver om. For jeg skriver da fra om perioden 1946 til 52. Og det er bra for meg, for da kan jeg gjøre bruk av min lesbiske los og gå litt i Gidske Andersons fotspor for å se hva jeg finner.

Nå er det å si at man går i noens fotspor i Paris ganske absurd, for der er det sikkert en milliard fotspor, og det er strengt tatt ikke der jeg finner spor etter Gidske. Det finner jeg i materialet her i Norge. Og likevel så har dette bokprosjektet bragt meg til Paris tre ganger nå, siden sist jeg var her. Blant annet for å oppsøke denne adressen her: Rue de la Montagne nummer 46 i Latinerkvarteret i Paris.

Og hit ville jeg på grunn av Gidske og Irene. Sørzdahl og Ask løfter fram også andre mulige lesbiske forhold som Gidske Anderson kan ha hatt, for eksempel det til den tsjekkisk jødiske flyktningen Irene. Ellers, slik som Gidske Anderson selv beskriver henne i *Mennesker i Paris*:

[Sitat på skjerm: «Irene hadde vært to år i Paris da jeg traff henne. Hun hadde kommet like før kuppet i Praha, og nå levet hun flyktningens liv. Flyktning fra hva? Irene var ikke bare en politisk flyktning. Hun hadde flyktet like før russerne slo ned på Tsjekkoslovakia og fordi hun var overbevist om at de ville gjøre det, det er riktig. Men Irene hadde flyktet fra noe meget mer, fra et mareritt som hadde forfulgt henne siden hun var liten pike.»]

Jeg har regnet meg fram til at det må være rundt 49/50 at de møttes. Og Gidske Anderson skal referere til denne Irene flere ganger, altså i andre bøker, om hva det betød for henne å bli kjent med en som hadde overlevd holocaust.

Vi kan ikke vite om disse to faktisk hadde et forhold, selv om jeg tror det. Men det som Gidske Anderson forteller, og som jeg synes er det gøy, men som Sørzdahl og Ask ikke har med i sin bok, det er hvor Gidske treffer Irene. Det er nemlig her.

[Bilde av kafé, eksteriørt. Deretter sitat på skjermen: «Det var her på Bal de la Montagne Sainte-Geneviève jeg første gang traff Irene. (...) Jeg hadde bestilt en ny øl og la merke til Irene som stod ved siden av meg og var sjenert. Vi kom i snakk.»]

På *Bal de la Montagne Sainte-Geneviève*, jeg er ikke så god i fransk, møtes de to. Og dette stedet gir Gidske Anderson ganske mye plass i denne boken *Mennesker i Paris*, som altså kom ut i 1964. Og jeg kan ikke tro annet enn at enhver skeiv person da i 1964 som leste dette, forsto hva slags sted det var snakk om. Om de ikke allerede visste det.

«Det var et i alle henseender uhygienisk sted. Mørkt uten luft og litt pjuskete å se til, men det var en uventet blanding av mennesker der, og vi kunne være oss selv suverent og uten det aller minste hensyn. Det kan man egentlig ikke på berømte underholdningssteder, og heller ikke alltid på de såkalt folkelige steder. For det finnes ikke noe så tyrannisk resept respektabelt som folket.»

Og så: «Visse kvelder støtter man på absolutt alle versjoner av mennesket der. Det var nå for det første alle klasser. Den dekadente aristokrat var ute for å se på zoologisk hage, ganske alene. Det lure og hyklerske borgerskap var ute for å more seg med den baktanke at man kunne aldri vite. Av hensyn til disse to kategorier som vertskapet var spesielt interessert i, var stedet utstyrt med en hel rekke «agn» av alle sorter og alle kjønn. Men majoriteten, eller skal vi si det solide inventar, besto av en blanding av soldater på permisjon, fabrikkpiker, litt studenter av fortapt provinsiell opprinnelse, stenografdamer og litt ungdom fra kvarteret. Alle danset og hadde det ganske deilig.»

Jeg elsker den setningen.

Er man interessert i skeiv historie, har man garantert sett bilder fra dette stedet. Bildene som den ungarske/ franske fotografen Brasey (?) tok i mellomkrigstiden. Dette var altså et kjent skeivt utested og fortsatte å være det til ut på sekstitallet.

«Vi gikk dit», skriver Gidske. Jeg skulle veldig gjerne visst hvem hun gikk sammen med. Kanskje var det James Baldwin, den svarte amerikanske forfatteren som var en nær venn av henne et par år i Paris, og som er en av de syv jeg skriver om. Selv om jeg har litt på følelsen at dette var et veldig hvitt sted. Men det kan ha vært ham. Og så er det altså her Gidske treffer Irene.

I dag er det et helt annet utested som holder til på denne adressen. Jeg gikk inn og så meg rundt og spurte han som sto i baren, som også var han som eier stedet, om man visste noen stedets historie. Men det gjorde han ikke.

I mellomkrigstiden var dette en kjent jazz sted, og det var her Django Reinhardt slo igjennom. Og det er noe med jazz og skeive liv altså. Og da tenker jeg på Metropol også som, ja...

Om jeg skal ønske meg noe av den skeive historieskrivingen framover. Så er det og i enda større grad enn nå, å finne fram til og løfte fram de skeive fellesskapene. Jeg ønsker meg mer enn fortellinger om enkeltpersoner og par. Ikke fordi jeg mener det er noe feil med disse historiene i seg selv, men de lar litt for ofte historier om skeive liv bli stående som unntaks-historier som løsrevne øyer fra et ellers heterofilt kontinent.

Jeg vil høre mer om skeive vennskap om skeive fellesskap og møteplasser. Jeg vil høre om et *vi* som et alternativ, eventuelt et supplement til den dominerende fortellingen om skeive liv som ensomme og isolerte. Og i den grad jeg har en agenda med boken jeg skriver, så er det å skrive fram et slikt fellesskap. Som kanskje sånn umiddelbart ikke er så lett å få øye på i Paris etter andre verdenskrig, men som finnes om man bare ser etter. For vet dere hva? Lesbiske finnes overalt.

(applaus)